

Melita Puklek Levpušček

Pouk psihologije doma in po svetu

V poglavju je predstavljeno stanje poučevanja psihologije na srednješolski ravni v Evropi, ZDA in Sloveniji. Poglavitna ugotovitev je, da ima psihologija na preduniverzitetni ravni v evropskih državah zelo različen položaj. Le v redkih evropskih državah je psihologija obvezni predmet v srednješolskem predmetniku, v nekaterih državah se sploh ne pojavlja kot učna vsebina srednješolskega izobraževanja, obveznost oziroma izbirnost predmeta je odvisna tudi od vrste srednje šole, različne pa so tudi zahteve glede strokovne usposobljenosti učiteljev psihologije. V ZDA se psihologija izvaja v okviru programa Advanced Placement Program, ki dijakom omogoča, da vnaprej opravljajo predmete na zahtevnostni ravni študijskih predmetov. Slovenija je ena redkih držav, v katerih se psihologija pojavlja kot obvezni predmet v vseh gimnazijskih programih in celotnem srednješolskem strokovnem izobraževanju, prav tako je eden najbolj popularnih izbirnih predmetov na splošni maturi.

Uvod

V številnih evropskih, pa tudi drugih državah je psihologija v srednješolskem izobraževanju priljubljen predmet, študij psihologije pa želja mnogih dijakov (Augustin, 2012; Sokolová, 2014). Kljub temu, da mnogo teh dijakov kasneje ne nadaljuje s študijem psihologije, lahko študirajo sorodna področja ali področja, na katerih so psihološka znanja pomembna. Priljubljenost predmeta je verjetno povezana z vsebinami, ki v veliki meri odgovarjajo na vprašanja, ki si jih dijaki zastavljajo v

tem razvojnem obdobju (kdo sem, kakšen sem, kaj označuje moja edinstvenost in podobnost z drugimi, zakaj se drugi vedejo tako, kot se vedejo, kako naj rešujem nesporazume v medosebnih odnosih, kaj lahko naredim za bolj uspešno učenje ali dobro počutje ipd.). Po drugi strani mnogo študijev vključuje tudi psihološke predmete ali predmete, ki so s psihologijo vsaj posredno povezani. Dijak lahko psihološko znanje, ki ga je pridobil v srednji šoli, uporabi tako pri študiju psihologije, pedagogike, sociologije, filozofije, medicine, ekonomije in socialnega dela kot tudi pri drugih študijih, denimo tistih, ki izobražujejo za bodoči učiteljski poklic (Puklek Levpušček, 2005). Obstaja torej precejšnja verjetnost, da se bodo študenti na izbranem študiju znova srečali s študijskim predmetom, ki obravnava določeno panogo psihologije (npr. na pedagoških smereh s pedagoško in razvojno psihologijo, na študiju sociologije s socialno psihologijo, na študiju medicine ali zdravstvenih ved z občo, klinično in zdravstveno psihologijo, na tehničnih in ekonomskih študijskih smereh lahko izberejo predmet psihologija dela ali ekonomska psihologija itd.).

Kljub priljubljenosti predmeta pa v literaturi ni natančnih podatkov oziroma pregleda o tem, kako je psihologija zastopana v srednjih šolah po Evropi in svetu, v katerih vrstah srednjih šol se poučuje, kakšen je status predmeta (obvezni ali izbirni predmet), kolikšen delež ur ima v predmetniku in kakšno je razmerje ur glede na druge (sploh družboslovne) predmete. Prav tako ni natančnih podatkov o učnih načrtih oziroma učnih vsebinah pri pouku psihologije v različnih državah, o tem, ali je psihologija tudi del eksternega izpita (npr. mature) in ali se dijaki sistematično pripravljajo na eksterni izpit iz psihologije ali so prepuščeni lastnemu študiju predpisane literature. V državah, v katerih je psihologija vključena v srednješolske predmetnike, običajno poučujejo dokaj podobne učne vsebine, predvsem vsebine kognitivne, razvojne in socialne psihologije, raziskovalne metode ter medosebne razlike. Se pa učni načrti za psihologijo razlikujejo glede na ravni poglobljenosti obravnavanih tematik, različne so tudi metode poučevanja, načini ocenjevanja in zahtevane kvalifikacije učiteljev, ki poučujejo psihologijo (Webb, 1997). Psihologijo v različnih državah poučujejo v okviru samostojnega predmeta v gimnazijah (kjer je običajno poudarek na teoretičnih vsebinah, ki jih kasneje poučujejo na študiju psihologije) ali

strokovnih šolah (učne vsebine so v teh šolah prilagojene glede na vrsto izobraževalnega programa), lahko v okviru sorodnih predmetov (npr. filozofija, biologija, državljanska vzgoja), v obliki združenega predmeta (npr. družboslovje) ali kot del programov osebnostnega in socialnega razvoja dijakov (Sokolová in Williamson, 2020).

Pouk psihologije v Evropi

V okviru Evropske zveze psiholoških združenj (EFPA – European Federation of Psychologists' Associations), v katero je včlanjeno tudi Društvo psihologov Slovenije (DPS), od leta 2004 deluje Evropska zveza združenj učiteljev psihologije (EFPTA – European Federation of Psychology Teachers' Associations). Na konferenci EUROPLAT 2017 (European Psychology Learning & Teaching Conference) v Salzburgu so člani EFPTA prvič organizirali simpozij o različnih perspektivah preduniverzitetnega poučevanja psihologije v Evropi (Williamson, Sokolova in McGinty, 2017). M. Williamson s škotske univerze Edinburgh Napier University je predstavila raziskavo, s katero so želeli preučiti stanje preduniverzitetnega izobraževanja psihologije v vseh (38) državah članicah EFPA (Williamson, 2017). Na žalost se je odzvalo le 20 psiholoških združenj držav članic. Izsledki raziskave kažejo, da psihologijo na srednješolski ravni poučujejo v 18 od 20 držav članic EFPA, vendar psihologija (vsaj v splošnem srednješolskem izobraževanju) v nobeni državi, ki se je odzvala povabilu k sodelovanju v raziskavi, ni obvezen predmet. V devetih od 18 vključenih držav je psihologija tudi del eksternega izpita (A level, Abitur, Matura), ki dijakom omogoča vpis na univerzo. V štirih državah se nacionalna psihološka združenja vključujejo tudi v pripravo učnega načrta za psihologijo. V knjigi *Teaching Psychology Around the World* L. Sokolová in M. Williamson (2020) v posebnem poglavju predstavljata še nekaj dodatnih izsledkov iz omenjene raziskave v izbranih evropskih državah, vendar so predstavljeni podatki dokaj skromni. Navajata primer Finske, kjer je psihologija v srednjih splošnih in strokovnih šolah obvezen predmet (vsaj en modul), Islandije in Švedske, kjer je psihologija obvezen predmet za dijake, ki se v srednješolskem izobraževanju usmerjajo v družboslovje, v Češki republiki, Slovaški in Švedski pa je obvezen predmet

v nekaterih programih srednjega strokovnega izobraževanja. V ostalih državah članicah EFPTA, ki so omenjene v poglavju (Danska, Škotska, Anglija in Wales), ima psihologija status izbirnega predmeta, v Nemčiji pa je status psihologije v srednjih šolah zelo odvisen od zveznih držav (v nekaterih zveznih državah se psihologija kot učni predmet v srednjih šolah sploh ne pojavlja). V naslednjem prispevku simpozija EUROPLAT 2017 v Salzburgu (Williamson idr., 2017) je L. Sokolová s Pedagoške fakultete univerze Comenius v Bratislavi predstavila zahteve (kvalifikacije) za poučevanje srednješolske psihologije v Evropi (Sokolová, 2017). Te so zelo različne, razlikujejo pa se tudi od zahtev za poučevanje psihologije v Sloveniji, ki so enake kot za učitelje drugih šolskih predmetov.¹ Evropske države poznajo vzporedni ali zaporedni model izobraževanja bodočih učiteljev. V vzporednem modelu študenti študirajo disciplino, ki jo bodo poučevali, in hkrati pridobivajo pedagoško izobrazbo, v zaporednem modelu pa študenti študirajo disciplino, nato pa po končanem študiju zaključijo še pedagoško izobraževanje. L. Sokolová (2017) ugotavlja, da v nekaterih evropskih državah psihologijo poučujejo tudi učitelji, ki niso študirali psihologije. Države načeloma sledijo enemu izmed naslednjih modelov: diplomant psihologije brez posebne pedagoške izobrazbe, diplomant psihologije z naknadnim pedagoškim izobraževanjem (zaporedni model; kvalificiran za poučevanje enega predmeta – psihologije), kvalificiran učitelj s specializacijo v psihologiji (vzporedni model; navadno kvalificiran za poučevanje vsaj dveh predmetov) in kvalificiran učitelj s specializacijo v drugih predmetih.

Psihologija ima torej na preduniverzitetni ravni v evropskih državah zelo različen položaj. Le v redkih državah je psihologija obvezni predmet

---

1/ Kot izhaja iz Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI, Uradni list RS, št. 16/07, 96. in 97. člen), morajo učitelji splošnoizobraževalnih predmetov (kamor sodi tudi psihologija) imeti izobrazbo ustrezne smeri, pridobljeno po študijskih programih za pridobitev izobrazbe druge stopnje, oziroma raven izobrazbe, pridobljene po študijskih programih, ki v skladu z zakonom ustreza izobrazbi druge stopnje, in pedagoško-andragoško izobrazbo (PAI). V skladu s 100. členom ZOFVI PAI pridobijo tisti posamezniki, ki zaključijo drugostopenjski študij (oziroma program, ki ustreza izobrazbi druge stopnje) s strokovnim nazivom magister profesor ali profesor, oziroma študijski program, ki vključuje ustrezne pedagoško-andragoške vsebine.

v srednješolskem predmetniku, v nekaterih državah se sploh ne pojavlja kot učna vsebina srednješolskega izobraževanja (npr. v Franciji in Španiji), obveznost oziroma izbirnost predmeta je odvisna tudi od vrste srednje šole. Prav tako obstajajo razlike v številu ur poučevanja psihologije, različne pa so tudi zahteve glede strokovne usposobljenosti učiteljev psihologije. V nadaljevanju predstavljam situacijo na Norveškem in Slovaškem, kot je opisana v dostopnih člankih, nato pa še poučevanje srednješolske psihologije v Avstriji, Nemčiji, Italiji in Hrvaški. V teh državah sem kolege, ki poučujejo psihologijo na univerzitetni ravni, prosila, da mi pomagajo ugotoviti stanje preduniverzitetnega poučevanja psihologije v njihovih državah. Marca 2020 sem jim poslala elektronsko sporočilo s prošnjo, da mi odgovorijo na nekaj vprašanj v zvezi s poučevanjem psihologije na srednješolski ravni v njihovih državah. Vprašanja so bila naslednja:

- Je psihologija v ____ (država) na srednješolski ravni obvezni ali izbirni predmet? V katerih vrstah srednjih šol se poučuje?
- V katerih letnikih srednje šole poučujejo psihologijo, v kakšnem obsegu?
- Ali je psihologija predmet na zunanem preverjanju znanja (npr. matura)? Ali se dijaki organizirano pripravljajo na izvedbo izpita iz psihologije v razredu ali se samostojno pripravljajo na izpit?
- Kakšna je zahtevana izobrazba za učitelje, ki poučujejo psihologijo na srednješolski ravni?
- Ali obstaja formalni učni načrt za poučevanje psihologije? Katera vsebinska področja pokriva?

V nadaljevanju predstavljam podatke za posamezne države, ki sem jih pridobila iz člankov in pisnih intervjujev kolegov in kolegic iz omenjenih držav.

NORVEŠKA

Psihologija se je kot predmet v norveških srednjih šolah pojavila šele leta 2009 (Møgelvang Jacobsen, 2018). Poučujejo jo le kot izbirni predmet, dijaki lahko izberejo psihologijo 1 v enem letniku in nato še psihologijo 2 v naslednjem letniku (običajno v 2. ali 3. letniku srednje šole, predmet

v vsakem šolskem letu obsega 140 ur). V učnem načrtu za psihologijo so izpostavljeni trije širši učni cilji: priprava dijakov na življenje, spoznavanje s psihologijo kot znanostjo ter spoznavanje s pozitivnimi in negativnimi dejavniki duševnega zdravja. Pouk psihologije vsebuje mnoge tematike, ki jih kasneje poučujejo tudi na univerzitetnem študiju psihologije. Izbira predmeta psihologija z leti narašča, v šolskem letu 2017/18 je približno 12 odstotkov vseh norveških dijakov v splošnih srednjih šolah (angl. Programs for General Studies) izbralo psihologijo. Učitelj je kvalificiran za poučevanje psihologije, če dokonča študijski program psihologije, nato pa opravlja še certifikat iz izobraževanja kot del podiplomskega študija. A. Møgelvang Jacobsen izpostavlja, da le ena univerza na Norveškem (Univerza v Bergnu) ponuja izobraževanje na področju didaktike psihologije, zato se je le 19 odstotkov norveških učiteljev psihologije v srednjih šolah v času svojega študija izobraževalo na področju specialne didaktike poučevanja psihologije na preduniverzitetni ravni.

SLOVAŠKA

Psihologijo na Slovaškem poučujejo v štiriletnih srednješolskih programih (tako v gimnaziji kot srednjem strokovnem izobraževanju). V nekaterih strokovnih srednjih šolah je psihologija obvezni predmet, medtem ko je na gimnazijah le izbirni predmet. Sokolová (2014) navaja, da ga ponuja samo 25 odstotkov gimnazij. Učni načrt je dokaj fleksibilen, učitelji psihologije pa poudarjajo pomembnost učenja samorazumevanja, izkustvenega učenja in učenja socialnih spretnosti. Učenje psihologije zaznavajo kot pridobivanje psihološkega razmišljanja, razvoj prenosljivih spretnosti in spodbujanje osebnostnega razvoja. Podobno kot v Češki republiki lahko predmet poučujejo učitelji s kvalifikacijo poučevanja psihologije, psihologi brez učiteljskih kvalifikacij, pa tudi učitelji družboslovja, filozofije, religije ali pedagogike.

AVSTRIJA

Psihologijo v avstrijskih srednjih šolah poučujejo v splošnih in strokovnih gimnazijah ter na nekaterih srednjih strokovnih šolah, zlasti srednji vzgojiteljski šoli, kjer jo poučujejo v kombinaciji s pedagogiko.

Psihologija v gimnazijah ni samostojen predmet, ampak se pojavlja kot predmet, v katerem sta združena psihologija in filozofija (Sirsch, 2020). Predmet poučujejo v zadnjih dveh letnikih splošne gimnazije (2 uri na teden psihologije v tretjem letniku in 2 uri na teden filozofije v četrtem letniku). Ker gre za predmet, ki združuje dve področji, morajo učitelji, ki ga poučujejo, končati drugostopenjski program na fakultetah, ki ponujajo študijske programe izobraževanja za učitelje v srednješolskem izobraževanju (angl. Teacher education programme for general secondary education). Na Dunaju, denimo, je to Fakulteta za filozofijo in izobraževanje. Učitelji predmeta psihologija in filozofija torej končajo dvopredmetni pedagoški študij (psihologija in filozofija). Psihološke vsebine predmeta vključujejo spoznavanje psihologije kot znanstvene vede, duševne procese (zaznavanje, čustva, učenje, mišljenje, spomin, pozornost), osebnost in razvoj osebnosti, življenje v družbi in komunikacijo ter vsebine duševnega zdravja. V učnem načrtu je poudarjen pomen razvijanja veščine razmišljanja o medosebnih odnosih, družbenih problemih in samorefleksije, kritično mišljenje v smislu poglobljenega razumevanja prebranega in kritičnega odnosa do napisanega v medijskih sporočilih, razvoj komunikacijskih in sodelovalnih veščin, zmožnost medkulturnega sobivanja in kritičen odnos do družbenih neenakosti, razumevanje znanstvenega pristopa k proučevanju družbenih in psiholoških fenomenov, razvijanje miselne prožnosti, spoznavanje načel duševnega zdravja itd. (Psychologie und Philosophie für Gymnasium und Realgymnasium, 2020). Kombiniran predmet psihologije in filozofije je tudi izbirni maturitetni predmet, ki sestoji iz pisanja seminarske naloge (če dijak izbere kombiniran predmet psihologije in filozofije kot tistega, pri katerem bo pisal seminarsko nalogo) ter pisnega dela.

ITALIJA

V Italiji psihologijo poučujejo le na družboslovno usmerjenih licejih, in sicer v sklopu predmeta Družboslovje (ital. scienze umane), v katerem se združujejo vsebine antropologije, pedagogike, psihologije in sociologije (Golfieri, 2020). Iz predmetnika družboslovnega liceja (Liceo delle scienze umane, 2010) je razvidno, da ima predmet Družboslovje (poleg maternega jezika) največje število ur v vseh petih letnikih liceja (132 ur

v prvem in drugem letniku, 165 ur v tretjem in četrtem letniku ter 165 ur v petem letniku). Psihološke vsebine torej poučujejo v okviru predmeta Družboslovje in psihologija ni samostojni predmet. V prvem dvoletju se dijaki seznanjajo s psihologijo kot znanstveno disciplino, različnimi teorijami vzgoje, učenja in poučevanja ter s psihološkimi dejavniki učenja, v drugem dvoletju pa je poudarek na raziskovalnih metodah in tehnikah ter razvojni psihologiji. V zadnjem, petem letniku psihološke vsebine niso predvidene, razen Freudove psihoanalize v sklopu filozofskih učnih vsebin. Na maturitetni ravni je predmet Družboslovje na družboslovno usmerjenih licejih drugi maturitetni predmet. Preverjanje in ocenjevanje znanja se izvaja na posamezni šoli in ne eksterno tako kot prvi predmet (tj. italijanski jezik). Učitelji, ki poučujejo predmet Družboslovje, so drugostopenjski diplomanti psihologije ali pedagogike s pripravniškim izpitom, hkrati pa morajo dokazovati, da so v času študija pridobili določeno število kreditov na področju predmetov filozofije, psihologije, sociologije in pedagogike.

NEMČIJA

V Nemčiji je izobraževalni sistem urejen federalno, kar pomeni, da ima vsaka nemška dežela lastno ministrstvo za izobraževanje, ki samostojno določa predmetnike in celo dolžino šolanja na posamezni izobraževalni ravni. Tako je, denimo, trajanje gimnazije (nižja in višja) v nekaterih deželah 8 let, v nekaterih pa 9 let, gimnazije različnih dežel se lahko razlikujejo v predmetnikih in celo maturi. Podatki za deželo Bavarsko (Brunner, 2020) kažejo, da psihologija v gimnazijah ni obvezni predmet, možnost izbire psihologije pa je vezana na tip gimnazije (matematična, jezikoslovna, umetniška ali družboslovna gimnazija) in se v primeru, da dijak izbere psihologijo, izvaja eno ali dve leti. Psihologije tudi ni mogoče izbrati kot maturitetni predmet, se pa zaključne ocene pri predmetu psihologija, ki jih je dijak pridobil v dveh letih, štejejo v končni seštevek rezultata mature. Leta 2018 so nemška združenja akademskih psihologov in psihologov v praksi pričela s pobudo za večje vključevanje psihologije kot obveznega predmeta v srednje šole (Dutke in Spinath, 2018), vendar zaenkrat ostaja le pri pobudi. Prav tako so formalne zahteve glede kvalifikacij učitelja psihologije zakonsko še precej neurejene. Na Bavarskem psihologijo

poučujejo učitelji, ki so končali pedagoško fakulteto s specializacijo v psihologiji, predbolonjski diplomanti psihologije ali psihologi z magistrskim nazivom druge bolonjske stopnje z dodatnim pedagoškim izobraževanjem (Lenhard, 2020). Učni načrt psihologije v bavarskih gimnazijah je modularen, kar pomeni, da dijak izbira module vsebin. Obvezni je le začetni modul 1 (Psihologija kot znanost, 16 ur), nato pa dijak izbira med nadaljnjimi moduli (vsaj dva, če izbere psihologijo kot enoleten predmet): modul 2 (Posameznik in njegov razvoj, 14 ur), modul 3 (Skupinski procesi, 12 ur), modul 4 (Komunikacija, 14 ur), modul 5 (Teorije učenja in dejavniki učenja, 14 ur), modul 6 (Razvoj in vzgoja otrok in mladostnikov, 12 ur; nadaljevanje modula 2), modul 7 (Psihološka področja dela, 14 ur) (Psychologie 11/12 Fachlehrplan, 2004).

HRVAŠKA

Na Hrvaškem je psihologija obvezni predmet v gimnazijah, pa tudi v mnogih strokovnih srednješolskih programih, vendar se v slednjih učni načrti razlikujejo od gimnazijskega in so usmerjeni v poklicne potrebe posameznega programa (Boban Lipić, 2020). Največ ur obveznega programa psihologije imata splošna in jezikoslovna gimnazija (70 ur, 2. in 3. letnik), medtem ko se v klasičnih, naravoslovnih in naravoslovnomatematičnih programih gimnazije izvaja v obsegu 35 ur (3. letnik). V določenih gimnazijah (glede na kadrovske možnosti in zanimanja dijakov) ponujajo dodatno število ur psihologije. Psihologija je izbirni predmet na državni maturi v obsegu učnega načrta za 70 ur obveznega programa. Priprava na izpit iz psihologije na maturi poteka dokaj nestrukturirano, saj v predmetniku gimnazije temu niso namenjene posebne ure. Podobno kot v Sloveniji morajo učitelji psihologije zaključiti dvostopenjski študij psihologije, v času študija pa morajo opraviti pedagoško-didaktične predmete, ki jih lahko opravijo tudi po zaključenem študiju psihologije. Po letu dni poučevanja v šoli (pripravištvo) morajo učitelji opraviti državni strokovni izpit in izpit pri Hrvaški psihološki zbornici. Predmet psihologija je po novem učnem načrtu (Narodne novine 7, 2019) razdeljen na tri področja: (1) znanstveno-raziskovalni pristop (metode psihološkega raziskovanja in razvoj znanstvenega mišljenja pri dijakih), (2) jaz (temeljni psihološki procesi, inteligentnost,

osebnost in razvoj posameznika) ter (3) jaz in drugi (vedenje posameznika v skupini in skupinsko vedenje).

Pouk psihologije v ZDA

Pouk psihologije v štiriletnem srednješolskem izobraževanju v ZDA se izvaja v okviru programa Advanced Placement Program (AP). To je program, ki ga vodi neprofitna organizacija College Board in dijakom omogoča, da vnaprej opravljajo predmete na zahtevnostni ravni študijskih predmetov (College Board, 2020). Ob vpisu na kolidže in univerze, ki to omogočajo, študentom priznajo študijske kredite pri opravljenih AP predmetih, če pri njih dosežejo oceno, ki jo predpiše posamezen študijski program (na 5-stopenjski ocenjevalni lestvici je spodnja meja ocene priznavanja predmeta običajno vsaj 3 ali 4). Organizacija College Board skrbi za kakovost in organizacijo izvedbe izpitov na AP ravni, izobražuje pa tudi učitelje, ki poučujejo AP predmete. Učne načrte za AP predmete in izpitne naloge pripravijo profesorji s kolidžev in fakultet. Ameriška psihološka zveza (American Psychological Association, APA) je prikazala trende v poučevanju psihologije na srednješolski in dodiplomski ravni, ki so povzeti v kratki infografiki na spletni strani APA (2018). V njej poudarjajo pomen izobraževanja na področju psihologije v srednjih šolah in na dodiplomski študijski stopnji, saj tako dijaki in študenti različnih študijskih smeri sistematično pridobivajo znanje o raziskovanju in praktičnem psihološkem delu. Popularnost psihologije kot študijskega predmeta na dodiplomski ravni kaže podatek, da v ZDA vsako leto med 1,2 in 1,8 milijona študentov dodiplomskih študijskih programov obiskuje predmet Uvod v psihologijo (angl. Introductory Psychology Course), ki je tudi obvezni študijski predmet na številnih dodiplomskih študijskih programih (angl. undergraduate majors) (APA, 2018). Zato verjetno ne čudi podatek, da je psihologija v AP programih na srednješolski ravni precej priljubljena in da je približno 30 odstotkov študentov, ki so zaključili dodiplomski študij, v srednji šoli opravljalo tudi AP izpit iz psihologije (U. S. Department of Education, 2011, v APA, 2012). Vsebine predmeta psihologija na AP ravni določajo Nacionalni kurikularni standardi za psihologijo v srednjih šolah, ki jih potrjuje APA (zadnja

revizija leta 2011) in obsegajo sedem temeljnih področij: psihologija kot znanost, biopsihologija, razvoj in učenje, sociokulturni kontekst, kognicija (spomin, mišljenje, inteligentnost), medosebne razlike (motivacija, čustva, osebnost, psihološke motnje) in uporabnost psihološke znanosti (zdravljenje psiholoških motenj, zdravje) (APA, 2012).

Pouk psihologije v Sloveniji

Psihologija se je kot učni predmet v srednješolskem izobraževanju pojavila v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. V tistem času je bila psihologija v gimnazijah enoletni predmet z dvema tedenskima urama (Cvetko idr., 1964), od leta 1969/70 pa so jo lahko dijaki izbrali tudi na takratnem zaključnem izpitu. V veliki šolski reformi v drugi polovici petdesetih let prejšnjega stoletja so namreč predlagatelji želeli doseči primerljivost različnih srednjih šol ter večjo prehodnost med njimi in na kasnejši študij. Gimnazije so se tako v učnem programu in zaključevanju izobraževanja prilagajale manj zahtevnemu strokovnemu šolstvu; tako je leta 1959 gimnazijsko maturo nadomestil zaključni izpit. Z novimi predpisi v šolskem letu 1969/70, s katerimi so želeli pristojni organi ponovno dvigniti zahtevnost maturitetnega zaključnega izpita in zmanjšati zapostavljenost družboslovja pri zaključnem preverjanju znanja, se je v gimnazijah uveljavil zaključni izpit s štirimi predmeti: slovenščina, matematika ali tuji jezik, predmet iz novejše zgodovine in sociologije ter izbirni četrti predmet. Pri zadnjem, izbirnem predmetu so dijaki najraje izbirali predmet, ki so ga imeli na urniku eno leto, npr. psihologijo, sociologijo ali filozofijo (Gabrič, 2009). V začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja so bile po zakonu o usmerjenem izobraževanju namesto gimnazij uvedene srednje naravoslovne in srednje družboslovne šole ter srednje šole pedagoške smeri. V predmetnikih usmerjenega izobraževanja lahko zasledimo, da so na pedagoški smeri pouk psihologije izvajali v obsegu 35 ur (smer vzgojitelj) in 70 ur (družboslovno-jezikovna smer), v družboslovno-jezikovnem in naravoslovno-matematičnem programu pa v obsegu 70 ur (Zavod SRS za šolstvo, 1987). Ker v omenjenem sistemu srednješolskega izobraževanja ni bilo mature, tudi ni bilo potrebe po širšem poučevanju psihologije.

Na podlagi sklepa Strokovnega sveta Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje leta 1990 se je v šolskem letu 1990/91 začel ponovno uvajati gimnazijski učni program Gimnazija, novost v gimnazijskem programu pa je bila zaključek gimnazije z zunanjo matura. Prva izvedba splošne mature je potekala leta 1995 s tremi obveznimi maturitetnimi predmeti (slovenščina, matematika, tuji jezik) in dvema izbirnima predmetoma. Z določitvijo psihologije kot možnega izbirnega predmeta na maturi se je pojavila potreba po učnem načrtu in predmetnem izpitnem katalogu, s pomočjo katerega bi lahko učitelji pripravljali dijake na preverjanje znanja psihologije na maturi. Psihologija je tako od devetdesetih let prejšnjega stoletja obvezni predmet v obsegu 70 ur v splošnih, klasičnih in strokovnih gimnazijah ter izbirni predmet na splošni maturi v obsegu 280 ur (od tega se 210 ur izvede kot priprava na matura in izdelava maturitetne seminarske naloge (običajno) v četrtem letniku). Prav tako psihologijo kot obvezni splošnoizobraževalni predmet poučujejo v programih štiriletnega srednjega strokovnega izobraževanja v obsegu 68 ur.² V programu Predšolska vzgoja v tretjem in četrtem letniku poučujejo tudi predmet Razvoj in učenje predšolskega otroka, ki je del drugega strokovno-teoretičnega predmeta na poklicni maturi Vzgoja predšolskega otroka.

V letih 1996–1998 so pod vodstvom Nacionalnega kurikularnega sveta, ki je bil zadolžen za spremembo učnih načrtov po celotni izobraževalni vertikali, delovale področne in predmetne kurikularne komisije, med njimi tudi predmetna komisija za psihologijo. Leta 1998 je bil potrjen učni načrt za psihologijo, ki je bil v veljavi naslednjih 10 let. Leta 2008 je bila izvedena ponovna posodobitev učnih načrtov po celotni izobraževalni vertikali, od osnovne šole do gimnazij. Posodobljeni so bili tako učni načrti gimnazijskih splošnih predmetov kot tudi strokovnih predmetov strokovnih gimnazij. Proces posodabljanja učnih načrtov se je pričel leta 2006 in je temeljil na nadgradnji preнове iz leta 1998. Posodobljeni učni načrti splošnih predmetov v splošnih in strokovnih gimnazijah (med katere sodi tudi psihologija) so pričeli veljati za generacijo, ki se je v šolskem letu 2008/2009 vpisala v prvi letnik. Med načeli, ki so pomenila smernice posodabljanja učnih načrtov, velja izpostaviti avtonomijo učitelja in šole

---

2/ Psihologija v programih štiriletnega srednjega strokovnega izobraževanja je predstavljena v poglavju M. Krajnc.

tako glede izbire metod in oblik dela kot tudi izbire ciljev in vsebin, za katere dijaki izkazujejo večje zanimanje (t. i. posebna znanja), učno-ciljni in procesno-razvojni pristop, usmerjenost k aktualnemu, trajnemu in uporabnemu znanju, vključenost vseživljenjskih kompetenc, povezovanje učnih predmetov ter razvojno spremljanje dosežkov dijakov (Žakelj, 2008).

Tabela 1: Predmetnik splošne gimnazije (šolsko leto 2020/21) in umeščenost predmeta psihologija v njem

PREDMETI	1. letnik št. ur na leto	2. letnik št. ur na leto	3. letnik št. ur na leto	4. letnik št. ur na leto	Skupno št. ur v pro- gramu	Matu- ritetni stand- ard
I – Obvezni predmeti						
Slovenščina	140	140	140	140	560	560
Matematika	140	140	140	140	560	560
Prvi tuji jezik	105	105	105	105	420	420
Drugi tuji jezik	105	105	105	105	420	420
Zgodovina	70	70	70	70	280	280
Športna vzgoja	105	105	105	105	420	
Glasba	52				52+18*	
Likovna umetnost	52				52+18*	
Geografija	70	70	70		210	315
Biologija	70	70	70		210	315
Kemija	70	70	70		210	315
Fizika	70	70	70		210	315
Psihologija**			70		70	280
Sociologija**		70			70	280
Filozofija**				70	70	280
Informatika	70				70	280
II – Izbirni predmeti		35–105	35–175	280–420	490–630	
III – Druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela	90	90	90	30	300	
Aktivno državljanstvo			35		35	
Obvezne izbirne vsebine	90	90	55	30	265	

PREDMETI	1. letnik št. ur na leto	2. letnik št. ur na leto	3. letnik št. ur na leto	4. letnik št. ur na leto	Skupno št. ur v pro- gramu	Matu- ritetni stand- ard
Skupaj (I+II+III)	1209	1140– 1210	1140– 1210	1045– 1185	4674– 4814	
Število tednov pouka	35	35	35	35	140	
Število tednov drugih oblik vzgojno- izobraževalnega dela	3	3	3	1	10	
Skupno število ted- nov izobraževanja	38	38	38	36	150	

* Izvaja se v okviru obveznih izbirnih vsebin.

** Psihologija in sociologija se lahko izvajata v 2. ali 3. letniku. Filozofija se lahko izvaja v 3. ali 4. letniku.

Vir: eportal Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport

<http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2020/programi/gimnazija/gimnazija/posebni-del.htm>

V času pisanja tega besedila v Sloveniji nimamo celovite in reprezentativne raziskave, ki bi ugotavljala položaj predmeta psihologija v gimnazijskem programu ter programih štiriletnega srednjega strokovnega izobraževanja. V naslednjem poglavju bo predstavljena raziskava analize učnih načrtov 70- in 280-urnega programa, ki sva jo opravili s kolegico dr. Katjo Depolli Steiner na vzorcu 58 učiteljev srednješolske psihologije. Takšne raziskave so dobrodošle, saj lahko s pomočjo podatkov tovrstnih raziskav sklepamo o relevantnosti, aktualnosti, pa tudi zastarelosti učnih vsebin, ki so zapisane v učnih načrtih in jih učitelji morajo poučevati. Prav tako lahko na tak način pridemo do idej in predlogov učiteljev psihologije o tem, katere učne vsebine predlagajo v prenovljenih učnih načrtih oziroma modifikacije katerih vsebin se jim zdijo nujne. Prav tako lahko s pomočjo raziskav pri učiteljih ugotovljamo stanje didaktičnih vidikov poučevanja psihologije: katere oblike in metode dela z dijaki so bolj ali manj pogoste, v kolikšni meri učitelji s pomočjo izbranih metod poučevanja uresničujejo cilje kognitivno-konstruktivističnega pristopa k poučevanju ter v kolikšni meri se pri pouku psihologije uporabljajo različna učna gradiva in izobraževalna tehnologija. Zelo dobrodošle bi bile tudi raziskave, s pomočjo katerih bi ugotavljali, kakšen je položaj psihologije v medpredmetnem povezovanju in

na katerih tematskih področjih se psihologija povezuje z drugimi predmeti (npr. tudi v okviru Interdisciplinarnih tematskih sklopov oziroma ITS). Primanjkuje tudi raziskav na področju stališč dijakov do pouka psihologije: kaj jim je pri pouku psihologije všeč, s katerimi vsebinami na področju psihologije bi se želeli seznaniti v večji meri, kateri pristopi k poučevanju psihologije jih pritegnejo in motivirajo za sodelovanje, kakšne so njihove izkušnje s pripravo na maturo pri psihologiji (tudi v primerjavi z drugimi izbirnimi maturitetnimi predmeti), njihovo zadovoljstvo z izpitnimi nalogami in uspešnostjo na maturi ipd. Trenutna slika kaže, da je psihologija precej priljubljen izbirni maturitetni predmet (tabela 2). V povprečju zadnjih šestih let je psihologijo na maturi izbralo približno 25 do 30 odstotkov dijakov, ki so v določenem letu opravljali splošno maturo. Med dijaki poklicne mature, ki so psihologijo izbrali kot peti predmet na maturi, je bilo takšnih 5,7 do 8,5 odstotka. Poleg angleščine, matematike, kemije in zgodovine je psihologija v zadnjih letih najbolj priljubljena izbira dijakov poklicne mature, ki opravljajo posamezni izpit splošne mature ob poklicni maturi (Andrin idr., 2019).

Tabela 2: Število kandidatov pri splošni maturi (SM) in poklicni maturi s petim predmetom (PM) ter izpitu splošne mature iz psihologije po strukturi – spomladanski izpitni roki 2015–2020

Leto	Referenčna skupina SM ³	Kandidati SM	Kandidati poklicne mature (PM) s petim predmetom	Referenčna skupina SM pri psihologiji	Kandidati SM pri psihologiji	Kandidati PM pri psihologiji
2015	6.283	7.033	1.317	1.715	1.958 (27,8 %)	112 (8,5 %)
2016	6.145	6.899	1.373	1.522	1.721 (24,9 %)	112 (8,2 %)
2017	5.699	6.379	1.429	1.541	1.719 (26,9 %)	82 (5,7 %)
2018	5.589	6.255	1.544	1.508	1.669 (26,7 %)	126 (8,2 %)
2019	5.600	6.185	1.560	1.649	1.825 (29,5 %)	107 (6,9 %)
2020	5.560	6.173	1.657	1.628	1.868 (30,3 %)	130 (7,8 %)

Vir: Splošna matura pri predmetu psihologija leta 2020. Poročilo DPK SM za psihologijo (Veber Rasiewicz in Puklek Levpušček, Državni izpitni center, 2020).

Zaključek

Namen poglavja je bil proučiti stanje srednješolske psihologije v evropskih državah, ZDA in Sloveniji. Glede na skromne podatke o tej tematiki v strokovni literaturi je bila poleg ustaljenega načina tovrstnih analiz s pomočjo strokovnih pisnih virov uporabljena metoda osebnega intervjuja z univerzitetnimi raziskovalci iz evropskih držav, ki so na podlagi vprašanj predstavili stanje poučevanja psihologije v svojih državah. Splošna ugotovitev je, da je psihologija obvezni predmet v srednjih šolah le v nekaterih evropskih državah (npr. Finska, Švedska, Islandija),

3/ Referenčno skupino SM predstavljajo redni dijaki, ki prvič v celoti opravljajo splošno maturo (brez kandidatov z maturitetnim tečajem, 21-letnikov, odraslih in kandidatov poklicne mature). Na dosežkih te skupine postavljamo tudi meje med ocenami.

vendar ne nujno prisotna v vseh vrstah splošnih in strokovnih srednjih šol, kot velja za Slovenijo. V večini evropskih držav, za katere so bili podatki dostopni, je psihologija izbirni predmet, vendar le v nekaterih državah tudi izbirni maturitetni predmet. Psihologija ni nujno zastopana kot samostojni predmet, ampak se pojavlja v kombinacijah z drugimi šolskimi predmeti (Avstrija, Italija). Glede na dostopne podatke je mogoče sklepati, da v Evropi ni univerzalnega sistema zahtevanih kvalifikacij za poučevanje psihologije. Zaključim lahko, da je psihologija v slovenskem srednješolskem sistemu dobro zastopana, saj se pojavlja tako v obveznem programu gimnazije (70 ur) kot v vseh programih štiritletnih strokovnih šol (68 ur) in poklicnega tehniškega izobraževanja. V nekaterih srednjih strokovnih šolah so psihološke vsebine vključene v strokovne module, v gimnazijah pa se pojavljajo tudi v obveznih izbirnih vsebinah (npr. učenje učenja, 15 ur). Prav tako imajo dijaki vseh gimnazij možnost izbire psihologije na maturitetni ravni (v obsegu 280 ur). Psihologija je, tako kot v drugih državah, v Sloveniji precej priljubljen predmet, saj ga četrtnina do tretjina dijakov izbere kot predmet na maturi, prav tako je priljubljen predmet izbire dijakov poklicne mature, ki opravljajo peti predmet na splošni maturi. Po dostopnih podatkih o učnih vsebinah, ki jih poučujejo na srednješolski ravni, je učni načrt za psihologijo v Sloveniji primerljiv z učnimi načrti v drugih evropskih državah, morda pa je manj poudarka na vsebinah duševnega zdravja, ki bi jih veljalo okrepiti v naslednji prenovi učnih načrtov.

L I T E R A T U R A

- Andrin, A., Hedžet Krkač, M., Sirnik, M., Slivar, B., Suban, M. in Volčanšek, S. (2019). *Analiza standardov znanja na poklicni in splošni maturi*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- APA (2012). *Guidelines for preparing high school psychology teachers: Course-based and standards-based approaches*. <https://www.apa.org/education/k12/teaching-guidelines.pdf>
- APA (2018). *Trends in precollege and undergraduate psychology*. <https://www.apa.org/ed/precollege/about/trends.pdf>
- Augustin, W. (2012). *What do our students think of the studying of psychology?* EFPTA Newsletter, September 2012, str. 15–19.

- Boban Lipič, A. (2020). *Intervju o stanju psihologije v srednješkolskem izobraževanju na Hrvaškem*. Osebna korespondenca.
- Brunner, L. (2020). *Intervju o stanju psihologije v srednješkolskem izobraževanju v Nemčiji*. Osebna korespondenca.
- College Board (2020). *AP students*. <https://apstudents.collegeboard.org/>
- Dutke, S. in Spinath, B. (2018). *Mehr Psychologie in die Schulen!* https://www.dgps.de/index.php?id=143&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1854&cHash=7c764fb210c66aeff64df942cfd74d29
- Gabrič, A. (2009). *Sledi šolskega razvoja na Slovenskem*. Pedagoški inštitut.
- Golfieri, F. (2020). *Intervju o stanju psihologije v srednješkolskem izobraževanju v Italiji*. Osebna korespondenca.
- Lenhard, W. (2020). *Intervju o stanju psihologije v srednješkolskem izobraževanju v Nemčiji*. Osebna korespondenca.
- Liceo delle scienze umane (2010). http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010/indicazioni_nuovo_impaginato/_Liceo%20delle%20scienze%20umane.pdf
- Møgelvang Jacobsen, A. (2018). *The development of the psychology subject in Norwegian senior high schools and the field of subject didactics in psychology in Norwegian teacher education*. EFPTA Newsletter, September 2018. <http://www.efpta.org/docs/EFPTA-Newsletter-2018-final-final-215449-08-10-2018.pdf>
- Narodne novine 7 (2019). *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Psihologije za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_01_7_155.html
- Psychologie 11/12 Fachlehrplan (2004). *Staatsinstitut für Schulqualität und Bildungsforschung München*. http://www.isb-gym8-lehrplan.de/contentserv/3.1.neu/g8.de/id_27055.html
- Psychologie und Philosophie für Gymnasium und Realgymnasium (2020). *Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Lehrpläne – allgemeinbildende höhere Schulen*, Fassung vom 03.06.2020. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10008568>
- Puklek Levpušček, M. (2005). Spoznaj samega sebe!: psihologija na maturi. *Šolska kronika: zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje*, 14(2), 390–401.
- Sirsch, U. (2020). *Intervju o stanju psihologije v srednješkolskem izobraževanju v Avstriji*. Osebna korespondenca.
- Sokolová, L. (2014). *The professional needs of psychology teachers*. V MMK2014. Hradec Králové: Magnanimitas, str. 2151–2158. <http://www.efpta.org/docs/Sokolova-Professional-Needs-of-Psy-114237-17-04-2017.pdf>
- Sokolová, L. (2017). *Who are the guides on the journey towards psychology? Professional trajectories of psychology teachers in Europe*. Prispevek predstavljen na simpoziju Journeys to psychology: Different perspectives on pre-tertiary teaching of psychology in Europe. Europlat 2017, European Psychology Learning and Teaching Conference, 18.–20. september, Salzburg, Avstrija. <https://osf.io/q4ner/>

- Sokolová, L. in Williamson, M. (2020). The journey into psychology starts at school: Pre-tertiary psychology education in Europe. V G. J. Rich, A. Padilla Lopez, L. Ebersöhn, J. Taylor in S. Morrissey (ur.), *Teaching psychology around the world* (vol. 5), str. 340–353. Cambridge Scholars Publishing.
- Veber Rasiewicz, B. in Puklek Levpušček, M. (2020). *Splošna matura pri predmetu psihologija v letu 2020*. Poročilo DPK SM za psihologijo. Državni izpitni center. Neobjavljeno poročilo.
- Webb, N. (1997). *Criteria for alignment of expectations and assessments on mathematics and science education*. CCSSO.
- Williamson, M., Sokolová, L. in McGinty, J. (2017). *Journeys to psychology: Different perspectives on pre-tertiary teaching of psychology in Europe*. Simpozij predstavljen na Europlat 2017, European Psychology Learning and Teaching Conference, 18.–20. september, Salzburg, Avstrija. <https://osf.io/q4ner/>
- Zavod SRS za šolstvo (1987). *Predmetniki prenovljenih vzgojno-izobraževalnih programov v srednjem izobraževanju*.
- Žakelj, A. (2008). Posodabljanje kurikula za večjo fleksibilnost učnega procesa. V: F. Nolimal (ur.), *Fleksibilni predmetnik – pot do večje avtonomije, strokovne odgovornosti in kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela: zbornik prispevkov*. 1. izd. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2008.